

Zemljevidi naši vsakdanji

Kot smo napovedali že v prejšnji številki, se časovno trenutno nahajamo v mednarodnem letu... Joj česa že?

Zemljevid v naslovu, karte v logotipu! Spletni iskalnik nam bo ponujal mednarodno leto kart, tukaj pišemo o zemljevidih. Lani takšen čas smo mdrovali o prsteh in tleh. Dobro so nam znani zapleti glede pokrajine in krajine, pa s podtalno in podzemeljsko vodo in še kaj bi lahko našli. Ta presneta geografija mora biti vedno nekaj posebnega! Zato smo pogosto v terminoloških sporih s sorodnimi strokami. Drug drugemu solimo pamet, kaj je prav, kako bi morale biti in da je nek drug izraz povsem napačen ter nestrokoven.

Kaj torej... Zemljevid ali karta? Zemljevid je zagotovo lepa slovenska beseda, ob kateri vsakdo, brez zamenjave pojma s čim drugim, pomisli na to, o čemer je govora v tej tematski številki.

Pomislimo na:

- v nekem izbranem merilu pomanjšan prikaz Zemljinega površja;
- prenesen (najpogosteje) na ravno podlago (izjema je globus), s pomočjo geometrijskih ali matematičnih pravil, s pogledom (spet najpogosteje) iz zenita;
- prikaz nam skuša na poenostavljen ter bolj ali manj abstrakten način, z bolj ali manj uveljavljenimi pravili (za topografske so ta pravila zelo strogo določena, za tematske pa precej manj) sporočiti nekatere izbrane informacije (najpogosteje) o Zemljinem površju;
- za lažje razumevanje je prikaz opremljen (med drugim) tudi z legendo.

Sama opredelitev se kaj bistveno ne razlikuje, če gre za digitalne, interaktivne ali spletne zemljevide. Zelo strogo gledano, sam izraz postane malce hecen pri zvezdnih zemljevidih oziroma kartah; pa tudi pri recimo zelo podrobnih tematskih prikazih (načrt ali zemljevid zgradbe).

In karta ali celo mapa? Izvor karte je v latinščini (*charta*) oziroma grščini (*khártēs*), kar pomeni list papirja. Podobno je z mapa, ki izvira iz evropske srednjeveške latinščine in zemljevidov takratnega »celotnega« poznanega sveta, Mappa Mundi (lat. *mundi*). *Mappa* pomeni tkanina ali prt, saj je bil to najpogostejša podlaga, na katero so bili ti prikazi izrisani.

8

Jerneja Fridl

Sporočilna moč zemljevidov

19

Drago Kladnik

Poročilo s prve bojne črte: osebne izkušnje pri pripravi atlasov sveta

34

Tanja Koželj

Grafična ponazoritev oblikovanosti Zemljinega površja s sencami

43

Mihaela Triglav Čekada

Lasersko skeniranje Slovenije

49

Primož Gašperič

Geografsko gradivo v plemiških in samostanskih knjižnih zbirkah na Slovenskem

In če smo ob vsej poplavi in prevladi digitalnih zemljevidov malce hudobni, sta izraza karta in mapa precej zastarela. Ko primerjamo izraz karta z zemljevidom, seveda oba pomenita isto. Le, da so nad karto zelo navdušeni v geodetski stroki. Je tujka, vendar iz nje lahko izpeljemo stroko oziroma znanost, kartografijo (ne poskušajte tega z zemljevidom). Slaba stran je, da karta pomeni tudi kaj drugega (igralna karta, vstopnica, razglednica in tudi izkaznica). Mapa kot zemljevid je precej manj uveljavljen izraz in ga skoraj izključno uporabljamo v povezavi s katastrskimi prikazi oziroma načrti (katastrska mapa).

Če je razglabljanje prsteh in tleh pustilo grenak priokus, sem bil nedavno deležen precejšnjega presenečenja s strani geodetov, ko je beseda nanesla na terminološko razliko: »Pa ali ni povsem vseeno, kako rečemo? Če bom pisal za Geografski vestnik, bo pač zemljevid. Če pa za Geodetski bo pa karta. Kdorkoli bo bral, bo vedel o čem govorim. Gre za pestrost jezika in ne omejevanje izrazoslovja. Zavoljo tega se že ne bom obremenjeval.« Bom kar zaključil tole debato.

Torej Mednarodno leto **zemljevidov**, 2015–2016. Več o samem pomenu, dogodkih, aktivnostih in pričakovanih si lahko preberete na spletu (izvorno: <http://mapyear.org/> in v slovenskem jeziku: <https://geonoviceslo.wordpress.com/2016/03/26/mednarodno-leto-kart-international-map-year-imy/>)

Skorajda nujno se mi zdi, da ga obeležimo tudi geografi in tako je pred vami nova tematska številka, posvečena tako ali drugače zemljevidom, kartam in še čem sorodnim.

In še to. Ena bolj nenavadnih zbirk zemljevidov se nahaja v Atlasu predsodkov, avtorja Yanka Tsvetkova (Tsvetkov, A., *Atlas of Prejudice: Vol. 1, 2013 in Vol. 2, 2014*; <https://atlasofprejudice.com/>). Poleg tega, da so zemljevidi res odlični, kar pokajo od geografije (še posebej politične), pa tudi spremno besedilo je neizmerno zabavno. Toplo priporočam.

Do naslednjč.

Blaž Repe, urednik

V študijskih letih 2014/15 in 2015/16 so udeleženci seminarja pri predmetu Geoinformatika 1 dobili nalogo, izdelati kartograme na podlagi lastne ideje, kar se da zanimive in domiselne. Kartogram je posebna oblika tematskega zemljevida oziroma kartografski prikaz, kjer dolžino linij ali še pogosteje površno mnogokotnikov (poligonov) popačimo sorazmerno z nekim izbranim kvantitativnim (statističnim) podatkom. Rezultat je nenavaden, pogosto celo zabaven, ko sicer zelo znane oblike dobijo povsem drugačen videz. Predstavljeni so najbolj zanimivi izdelki. Za izdelavo kartogramov so uporabili orodje ScapeToad (<http://scapetoad.choros.ch/>), za oblikovanje pa programski paket ArcGIS, 10.3 (<https://www.arcgis.com/features/index.html>)